

การควบคุมมาตรฐานสินค้าเกษตรโดยราชการ

ระพี สาคริก*

ความคิดในการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยหยิบยกเอาพืชสามกลุ่มคือ ทุเรียน ลำไย และกล้วยไม้ถ้าใครมองได้ลึกโดยไม่ยึดติดอยู่แต่เพียงพืชผล หากสามารถมองผ่านลงไปเห็นคน ย่อมอ่านได้ถึงเงื่อนไขซึ่งเข้าไปแอบแฝงอยู่ใต้พฤติกรรมดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

ความจริงแนวคิดลักษณะนี้มีมานานมากพอสมควร และเกิดขึ้นอย่างปราศจากการเลือกที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่เกิดขึ้นกับผลิตผลเกษตร ผู้รู้จริงน่าจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากการเกษตรถือเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานที่มีบทบาทรองรับอาชีพหลักของคนไทย ยิ่งในช่วงซึ่งสภาวะเศรษฐกิจกำลังมีปัญหาหนัก ทำให้หลายคนเริ่มเห็นความสำคัญกว้างขวางมากขึ้น

สิ่งซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานก็คือ ความเคลื่อนไหวจากหน่วยงานในภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานพัฒนาการเกษตรโดยตรง ซึ่งคงละไว้ในที่เข้าใจว่างานในภาครัฐหรือที่เรียกกันว่าภาคราชการ มีหน้าที่รับใช้ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของคนทั้งชาติ

ถ้าเน้นความสำคัญที่การเกษตร เมื่อกล่าวถึงคนส่วนใหญ่และอยู่ในระดับล่าง คงหมายความว่า “เกษตรกรรายย่อย” และผู้ที่มีความรู้เรื่องการเกษตรจริงย่อมรู้ว่า เกษตรกรรายย่อยคืออนาคตของการเกษตรอย่างแท้จริง หากมีโอกาสเติบโตขึ้นจากรากฐานที่อิสระ ช่วยให้สามารถรู้ทันคนอื่น แทนที่จะถูกนำเอารูปแบบเทคโนโลยีที่โฆษณาว่า “ทันสมัย” เข้ามามอมเมาความคิดทำให้หลงมกมายมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของชาติตกอยู่ในสภาพเป็นหนี้สินต่างชาติ จนกระทั่งเอาตัวรอดยากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ปัญหาที่กล่าวมาแล้ว ถ้าใครมองเห็นได้ถึงความจริงย่อมพบว่า มีความเป็นมานานมากพอสมควร แล้วและมีพฤติกรรมปรากฏออกมาให้เห็นได้เป็นช่วง ๆ แม้บางครั้งอาจไม่ซ้ำเรื่องกันก็ตาม และถ้าหากความจริงมากล่าวก็คงต้องพูดว่า “เกิดจากคนในภาครัฐ หรือภาคราชการ” ซึ่งขณะนี้เป็นที่รู้กันกว้างขวางมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเจตนาอื่นใดแอบแฝง เพราะมีรายได้ที่จับจ้องหาผลประโยชน์ใส่ตนใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

* ศาสตราจารย์

* อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทบวงมหาวิทยาลัย

* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เพราะหากมองเห็นโครงสร้างเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริงและให้ความสำคัญแก่คนอย่างลึกที่รู้จักทางแล้ว การคิดแก้ไขปัญหาคุณภาพผลิตรายการเกษตรตกต่ำลักษณะนี้ เป็นการมองกลับทิศทาง หรือมองในลักษณะที่ไม่เห็นคนระดับล่าง ซึ่งอาจเรียกว่า “รายย่อย” หรือ “รายที่กำลังเกิดตามมา” ซึ่งทำหน้าที่สืบทอดอนาคต และมีผลกับพลังการผลิตสู่อนาคต เพื่อหวังความมั่นคงในระยะยาว ก็ไม่น่าผิด

ครั้งนี้มีการหยิบยกเรื่อง ทูเรียน ลำไย และกล้วยไม้ ขึ้นมาพิจารณา แต่เราคิดว่าเมื่อหยิบยกเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือสองสามเรื่องขึ้นมาพิจารณา ลงได้เริ่มต้นแล้วย่อมขยายขอบข่ายออกไปสู่เรื่องอื่น ในเมื่อพื้นฐานปัญหาอยู่ที่แนวคิดของคนกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นเรื่องนี้จึงถือเป็นเพียงจุดเริ่มต้น หากสำเร็จก็จะก้าวต่อไปยังเรื่องอื่น

ถ้ามีความเฉลียวฉลาดพอและมองได้สองทาง อีกทั้งรู้ว่าด้านไหนน่าจะมีความสำคัญมากกว่าเพราะเป็นพื้นฐาน คงจะมองที่คนระดับล่างและเป็นรายย่อย ซึ่งในอดีตถูกปล่อยไว้ให้ไม่อาจรู้เท่าทันคนระดับบน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบัน ซึ่งได้รับการหล่อหลอมมาจากระบบการจัดการศึกษาซึ่งทำให้ส่วนใหญ่มีลักษณะที่อาจเรียกได้ว่า ฉลาดแกมโกง ทำให้ด้านซึ่งอยู่เหนือกว่าพูดอะไรออกมา อีกด้านหนึ่งยอมได้ทั้งนั้น คิดแต่เพียงว่า ขอให้ฉันค้าขายหาเงินได้ในแต่ละวันก็พอใจแล้ว

ผู้เขียนขออนุญาตหยิบยกเอาประเด็นของ “กล้วยไม้” มากล่าว แต่หาใช่ว่าเพราะตนทำเรื่องกล้วยไม้มาจึงยึดติดอยู่กับเรื่องกล้วยไม้เท่านั้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ปัญหานี้เกิดขึ้นกับทุกเรื่อง และได้มีโอกาสห้วงถึงมาโดยตลอด แต่กระแสนี้บานปลายต่อมากจนทำให้อีกด้านหนึ่งกลายเป็นส่วนน้อยยิ่งขึ้นทุกที ดังเช่นที่มักกล่าวกันว่า ทุกวันนี้คนดีอยู่ไม่ได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าตัวเองเป็นคนดี โดยที่รู้ว่าความดีความไม่ดีไม่มีในโลก หากหมายถึง “ความรู้เหตุผลอย่างสอดคล้องกันกับสัจธรรม” มากกว่า

ดังนั้นเหตุการณ์ครั้งนี้เริ่มขึ้นเมื่อไม่นาน แม้จะมีการเชิญประชุมเพื่อให้โอกาสเสนอความคิดเห็น แต่ก็ได้นำมาพิจารณาจากทั้งสองด้าน ด้านหนึ่งคือราชการที่ชูความคิดขึ้นมา พร้อมทั้งร่างการควบคุมมาให้พร้อม ทำให้มองเห็นความจริงว่า ถ้ารากฐานความคิดไม่ตกอยู่ในสภาพดังกล่าวก็คงจะไม่เตรียมร่างมาให้แล้ว กับอีกด้านหนึ่งคือผู้ผลิตผู้ค้าซึ่งมีผลประโยชน์โดยตรง

ตนไม่ได้มีผลประโยชน์ในด้านการค้าส่วนตัว จึงน่าจะปล่อยให้ผู้ที่มิได้ผลประโยชน์แสดงออก เพื่อจะได้มีโอกาสทดสอบว่า สามารถมองการณ์ไกล และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิตและงานอาชีพของตัวเองแค่ไหน นอกจากนั้นยังมีงานอื่นซึ่งอยู่บนพื้นฐานที่กว้างกว่ามานัดหมายไว้ก่อน จึงคิดว่าน่าจะปล่อยให้ผู้เกี่ยวข้องแสดงกันเองอย่างอิสระ

ผลที่ปรากฏออกมาคงไม่ผิดความคาดหมาย เพราะทุกอย่างมีแนวโน้มตกลงไปอยู่ในกระแสเดิม ๆ อย่างไม่อาจยับยั้งได้ หรืออาจกล่าวว่า ด้านที่อยู่ใกล้พื้นฐานมากกว่าสลับปล่อยให้ไปไปตามสบาย เช่นเรื่องก่อน ๆ ยิ่งผู้บริหารระดับกระทรวงด้วย คงไม่รู้เรื่องอะไรจริง นอกจากตามกระแสความคิดคนใน

ระบบราชการระดับรองลงมาทำให้อดนึกถึง หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร สมัยที่พระองค์ท่านยังมีชีวิตอยู่ และมุ่งมั่นทำงานต่อสู้เพื่อเกษตรกรชาวนาเรื่อง คำปริเมียมข้าว เป็นเวลานานหลายปีอย่างปราศจากความท้อถอย

ผู้เขียนได้ยืนกับหูตัวเอง เมื่อมีผู้ร่างคำกล่าวในพิธีนำมถวายในช่วงที่กำลังจะเสด็จไปทรงเป็นประธานเปิดประชุมวิชาการเกษตรระดับชาติ โดยการรับสั่งว่า นี่เธอจะเอาอะไรมาใส่ปากให้ฉัน แม้ได้ฟังเพียงครั้งเดียวแต่ก็ทำให้รู้สึกประทับใจในพระองค์ท่านมาจนถึงบัดนี้ ทั้ง ๆ ที่เวลาที่ล่วงเลยมากกว่า 20 ปีแล้วจึงทำให้รู้สึกว้าบนพื้นฐานสังคมไทย อาจมีช่วงใดทำให้รู้สึกว้าว้าขึ้น ย่อมขึ้นอยู่กับตัวบุคคลโดยแท้

และสิ่งใดที่มีการพัฒนาขึ้นมาได้อย่างถึงพื้นฐานจริง มักมีแนวโน้มขึ้นอยู่กับตัวบุคคล หลังจากนั้นทุกอย่างก็จะป้อนประโยชน์ไปให้รายใหญ่ซึ่งอยู่ด้านบนเรียบร้อยในที่สุด

เมื่อปี พ.ศ.2530 ซึ่งเป็นปีแรกที่ราชการประกาศรับกล้วยไม้เป็นพืชเศรษฐกิจ ทั้ง ๆ ที่มีการเริ่มต้นงานค้นคว้าวิจัยร่วมกับงานพัฒนางานการบนพื้นฐานคนในสังคมมากกว่า 30 ปีซึ่งเป็นมาอย่างอิสระ อีกทั้งยังถูกต้องด้านโดยภาครัฐ เพราะยึดติดอยู่กับภาพยุคแรก ๆ ว่าทำลายเศรษฐกิจ

พอเข้ามายอมรับก็มีการประกาศควบคุม โดยให้เหตุผลว่า เกษรชาติอื่นจะนำไปปลูกแข่ง ทำให้คนในวงการออกมาต่อสู้จนกระทั่งต้องยกเลิกประกาศ แต่ก็ทราบได้ยากว่าผู้ที่ร่วมกันต่อสู้นั้นมีที่รายที่มองเห็นเหตุผลอย่างลึกซึ้ง ในเมื่อส่วนใหญ่ยังติดอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตน ทำให้เกิดแนวร่วมชั่วคราวชั่วครั้งชั่วคราวที่นำมากล่าวนี้ให้ใช้ดำเนินคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งไม่ ในเมื่อภาพลักษณะนี้เกิดขึ้นกับทุกเรื่องจากรากฐานคนอย่างปราศจากกรอบใด ๆ ทั้งสิ้น เหตุการณ์ครั้งนั้นมีเงื่อนไขอะไรอยู่เบื้องหลัง น่าจะมีผู้ทราบกันบ้างไม่มากนักน้อย

ในเมื่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับทุกเรื่อง มีทั้งสองด้านร่วมกัน ถ้าสามารถรู้ความจริงว่าด้านไหนคือ พื้นฐานน่าจะมุ่งแก้ไขที่ด้านนั้นอย่างจริงจัง ซึ่งต้องใช้ความจริงใจจึงจะเป็นไปได้ตามความประสงค์ โดยเฉพาะการแก้ไขที่คน แทนการแก้ไขที่ปลายเหตุโดยกำหนดกฎเกณฑ์ควบคุมและใช้อำนาจ เนื่องจากจะทำให้คนระดับล่างและผู้ที่เกิดใหม่ไม่อาจเอื้อมถึง จึงถูกกำหนดให้จำต้องตกเป็นทาสรายใหญ่เพียงเพื่อหวังอยู่รอดไปวันหนึ่ง ๆ แต่คุณค่าความเป็นคนจำต้องถูกทำลายไปอย่างน่าเสียดายที่สุด ส่วนรายที่เติบโตใหญ่ขึ้นมาถึงระดับหนึ่งแล้ว ย่อมสลายไป เพราะมีอำนาจราชการมาช่วยไล่ต้อนหมูเข้าปากเสือให้เอง

ในช่วงที่สภาพเศรษฐกิจเริ่มทรุดหนักได้ไม่นาน ผู้เขียนได้เขียนบทความเรื่องหนึ่งมีชื่อว่า “กลับบ้านเราเถอะลูกรัก” บทความนี้รวมอยู่ในหนังสือชื่อ “เกษตรกรที่รัก” ซึ่งสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ระหว่างช่วงต้นปี พ.ศ.2542 ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ น่าจะมีคำตอบหลายแง่มุมที่เกี่ยวกับปัญหาการเกษตรของไทย

อนึ่ง ในบทความที่กล่าวถึง มีความตอนหนึ่งแทรกเป็นเงื่อนไขไว้ว่า แม้ผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจจะทำให้คนส่วนหนึ่งหวนกลับบ้านเกิดมาทำเกษตรก็ตาม หากความคิดคนในภาครัฐบาลยังปฏิบัติทางกลับไม่ได้ ในที่สุดคนเหล่านี้ก็จะกลับคืนออกมาสู่ทิศทางเดิม อีกทั้งสร้างปัญหามากกว่าแก้จนอาจถึงขั้นสิ้นชาติสิ้นแผ่นดินก็ได้

จากช่วงที่แล้วมา การที่คนจากภาครัฐใช้อำนาจควบคุมปิดกั้น อย่างปราศจากการคิดพัฒนา คนระดับล่างให้มีความพร้อมเกิดขึ้นในรากฐาน สามารถมองเห็นได้จากทุกเรื่อง นับตั้งแต่เรื่องการจัดการศึกษา การจัดการในภาคเกษตรกรรม การค้า ไปจนถึงเรื่องการเมือง

ดังจะพบความชัดเจนที่สะท้อนออกมาให้เห็นได้จากการเน้นความสำคัญของการออกกฎหมาย แต่กลับปล่อยให้คนส่วนใหญ่ซึ่งควรได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี จำต้องกลายเป็นอาชญากรมากขึ้น อีกทั้งเน้นแก้ไขปัญหาย่อยกับด้านจับกุมคนมาลงโทษ จนในที่สุดปัญหาก็ลามไปถึงคนในกลุ่มที่ทำหน้าที่รักษากฎหมายมากขึ้น นอกจากนั้นยังพบความจริงว่า กฎหมายที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ผลมีเต็มไปหมด รวมทั้งการเน้นแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งต้องใช้เงินมากมายในขณะที่ประเทศกำลังตกอยู่ในสภาพลำบากทางเศรษฐกิจ และถัดจากนั้นมาก็มักมีการนำความหวังไปฝากไว้กับรัฐธรรมนูญใหม่ คงต้องรอพิสูจน์ความจริงกันต่อไป

อนึ่ง คนที่มีรากฐานเปิดกว้างพอสมควร เริ่มมองเห็นความจริงชัดเจนยิ่งขึ้นว่า คนในด้านที่ก่อปัญหามากขึ้น หาใช่เกษตรกรระดับล่าง ซึ่งคนระดับเหนือกว่ามักสะท้อนแนวโน้มใช้อำนาจควบคุมบังคับ ไม่ หากปัญหาที่เกิดขึ้นล้วนมาจากคนมีปริญญาสูง ๆ ที่ขึ้นไปมีอำนาจมากกว่า โดยเหตุที่ไม่อาจมองเห็นปัญหาซึ่งอยู่ในรากฐาน จึงน่าจะตั้งคำถามถามตัวเองว่า คนมีปริญญาได้ทำอะไรที่สร้างสรรค์สังคมอย่างแท้จริงบ้าง หรือว่ากำลังคิดซ้ำเติมในขณะที่บ้านเมืองกำลังจะไปไม่รอดอยู่แล้ว

ช่วงหลัง ๆ มักมีผู้นำประเด็น “ประชาธิปไตย” บ้าง “การจัดประชุมฟังความคิดเห็นจากคนที่อยู่นอกกระบวนการ” บ้าง มาเน้นความสำคัญกว้างขวางมากขึ้น โดยเหตุที่ด้านหนึ่งอาจคิดและเชื่อว่าเป็นวิธีการประชาธิปไตยแต่ขาดการให้ความสำคัญแก่ “สภาพที่เป็นจริงภายในรากฐานคนส่วนใหญ่” ซึ่งถูกระบบปิดกั้นไว้ด้วยอิทธิพลจากรูปวัตถุ ทำให้คนฝั่งตนเองได้กลายเป็นส่วนน้อยมากขึ้น ดังนั้น “หากมองได้ถึงรากฐานจะพบว่า คนส่วนใหญ่หาใช่จะช่วยให้อสังคมนี้อย่างได้ผลจริงหรือไม่”

ดังนั้น การเน้นความสำคัญที่ประชาธิปไตยก็ดี ผลจากการประชุมหารือกันบนพื้นฐานที่เปิดกว้างก็ดี จึงตกไปอยู่ในสภาพซึ่งนำมาใช้เป็นเครื่องมืออ้าง เพื่อประโยชน์ของผู้ที่ขึ้นไปมีอำนาจ หรือไม่ก็ ผู้ซึ่งต้องการให้กิเลสของตนสัมฤทธิ์ผล มากกว่าการหวังผลรับที่มีรากฐานหยั่งถึงเป้าหมายอย่างแท้จริง สิ่งซึ่งปฏิบัติลงไปจึงยกประโยชน์ให้กับคนเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นเครื่องมือให้กับชนต่างชาติ โดยที่มีการจับจองฉกฉวยโอกาสเพราะความโลภ ซึ่งคนกลุ่มนี้แม้เป็นส่วนน้อยแต่ก็มีอิทธิพลเหนือกว่า

ภาพรวมจากวิถีการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ได้สะท้อนความจริงออกมาให้เห็นว่ากำลังทำลายตัวเองชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งพบได้ทุกเรื่อง โดยเฉพาะด้านบ่อนที่วนกลับมาทำลายด้านล่าง ดังจะพบจากภาคการเกษตรซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญ ดังจะพบจากความคิดในการอนุรักษ์พันธุ์พืชท้องถิ่นไปจนถึงแก้ไขปัญหาคาพัฒนาคุณภาพผลผลิตเพื่อการตลาด คงสรุปได้ว่า สังคมแบบเดิมกำลังใกล้จะถึงจุดจบลงในที่สุด